

PROF. MUHAMMED B. TAVÎT ET-TANCÎ

İslâm Düşüncesi Üzerine
MAKALELER

Editör
PROF. DR. SÖNMEZ KUTLU

Prof. Muhammed b. Tavîr et-Tancî

İslam Düşüncesi Üzerine MAKALELER

Editör: Prof. Dr. Sönmez Kutlu

Yayın No: 524

ISBN: 978-975-389-701-3

11.06.Y.0005.524

Yayıncı Sertifika No: 15402

© Bütün Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
1. Baskı, Ağustos 2011, Ankara, 1.000 Adet

İç Tasarım ve Mizanpaj: Ahmet İshak DEMİR

İLK SAY Kurulu'nun 07.06.2011 tarih ve 23/2 sayılı kararıyla yararlı görülmüş ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin 14.06.2011 tarih ve 1391/14 sayılı kararıyla basılmıştır.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

Alınteri Bulvarı 1256 Sokak No:11

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312. 354 91 31 (pbx) Faks:354 91 32

e-posta: tdvyayin@diyanetvakfi.org.tr.

ALLAHIN ELÇİSİ MUHAMMED -VAHİY*

Muhammed b. Tavî et-Tancî

Allahın elçisi Muhammed (A.S.) tarihin bildiği bir anadan ve babadan doğmuş bir beşerdir, beşer olması dolayısıyla perdeli gaybdan ancak Allahın ona vahiy yoluyla öğrettiği şeyleri bilir. Ondan önceki peygamber ve nebilere nisbetle durum yine böyle idi.

1. "Nuh'a, ondan sonraki peygamberlere vahiy ettiğimiz gibi sana da vahiy ettik"¹.
2. "Biz senden evvel de kendilerine vahiy ettiğimiz erkeklerden başkasının (peygamber olarak) göndermiş değiliz. Eğer bilmiyorsanız ehli zikre sorun. Biz onları yemek yemez birer ceset olarak yaratmadık. Onlar (bu dünyada) ebedi de değillerdi"².
3. "Muhammed bir peygamberden başka (bir şey) değildir. Ondan evvel daha nice peygamberler gelip geçmiştir"³.

Vahiy - kalbin marifet yollarından bir yol olması hasebiyle - vicdani şahsi bir tecrübedir ki bu tecrübeden geçmiyenler ve pratik hayatta yaşamayanlar onu vasıflandıramaz ve ondan bir söz açamazlar. Ancak bu yola girmiş, onu tecrübe etmiş, bu iç tecrübeyi kendinde bulan insanlardan seçilmiş safvet sahibi olanlar bu mevzuda konuşabilirler.

Bir kimse insanların vicdan ve hislerinden bahsettiği vakit, o - Bu hisleri doğuran ve çeşitli yönlere sevkeden sebeplerin muhtelif

* Muhammed b. Tavî et-Tancî, "Allahın Elçisi Muhammed- Vahiy", *İslam Mecmuası*, 8 (1956), s. 3-5. Bu makale, İslam Mezhepleri Tarihi Yüksek Lisans öğrencisi Ebru Koçak tarafından dizilmiştir.

¹ 4. Nisa, 163.

² 21. Enbiyâ, 7-8.

³ 3. Âl-i İmrân, 144.

ve insanların hislerinin çeşitli olmasından ötürü bu sözde müdekik olmaktan uzaklığa rağmen – Ancak kendi vicdan ve hissinden bahsetmiş olur; başkasının işlerini ve hislerini kendinde cereyan ettiği gibi açıklar; böylece insanların buldukları ve hissettiklerinden gerçek olarak bahsettiğini sanır.

Vahiyden bahseden kimseye müteaddit defalar vahiy gelmesi lazımdır, bu tekerrür dolayısıyla vahyin manası nefsinde vuzuh bulur ki işte kendi nefsinde bulunduğu şeyleri anlatabilen sadece odur.

Kendisine gelen ilhamdan bahseden kimsenin, ilhamın manasını ve hakikatini kavrayabilecek şekilde müteaddit defalar mülhem olması lazımdır, bunu anlatmak ancak dilin ona yardım ettiği nisbette mümkün olur. Nefislerinden süratle geçen ve sonra avdet etmeyen, avdet ettiği zaman da ilk geçtiği suretten başka bir surette geçen şimşek gibi ilhamları anlatmak hususunda dil ne kadar kıymetsizdir.

Dil insanların anlaştığı bir ıstılahtır. Onların hepsi tahayyül, düşünme ve hissettikleri manaları bilmekte birleşirler, bu böylece devam edip gelmektedir, bundan sonra onlar manalara delalet etmesi için yine bilmekte hepsinin iştirak ettiği lafızları koyarlar. İlham hususunda iş bu durumda değildir. O insanların nefislerine şimşek parıltısı gibi gelip geçer ve bir daha tekerür etmez. Sonra bu (ilhamlar) bütün insanlara da şamil olmaz, yani bu hatıraları her insan kendi nefsinde bulamaz; onu anlayıp bilmekte infirad eden beşerin havassında bir kısım şahısların içlerine doğar; o hatıralar sü'atleri bakımından kendilerini anlatmaya imkan bırakmaz; bir takım şahıslara mahsus olup diğerlerine mahsus olmaması bakımından bütün insanlar tarafından bilinemezler ki onlara delalet eden lafız icad etmek kolay olsun.

Burada vahiy ve vahyin ona ne şekilde geldiği hakkında Allah'ın Resulü (S.A.) nün hadisine dönmeyi lüzumlu buluruz. Bu hadisten vahyin hakikati aranılır ve manasına delalet olunur.

Allah nebilerin nefislerini iyi ahlak üzere ve kötü ahlaktan uzak ve onlara meyletmekten münezzeh olarak yarattı, bu kötü huylar sanki bu nefislerin yaradılışına muhalif nefislerden nefret ederler; Allah bu temiz ruhları doğuşlarından beri Allah'ın dosdoğru yoluna ayrılık tevehhüm edebilen herhangi bir şeyi işlemekten korudu.

Bu vahyin doğrudan doğruya veya meleklerinden biri vasıtasıyla Allah'tan alınışı, ilk andan itibaren beşer gücünün müstakil olarak kaldırıp taşıyabileceği kolay işlerden değildir: "Hakikat biz sana ağır bir söz vahyediyoruz."⁴

O halde, Allah'ın istediği ve hazırladığı risalete müsait olarak bu büyük zatların yükselmesi hususunda bir takım hazırlıkların olması lazımdır. Bu hazırlıklar vahye takaddum eder, onu hazırlar ve müjdeler. Bu uykuda gördüğü rüya yoluyla. "Rüyayı sadıka nübüvvetin kırk altı cüzünden bir cüzdür."⁵

"Müslümanın gördüğü veya kendisine gördüğü rüyayı salihadan başka nübüvveti müjdeliyen bir şey kalmadı."⁶

İşte bundan dolayı "Allahın Resulüne vahyin başlangıcı uykuda rüyayı sadıka idi, gördüğü rüya sabah ışığı gibi vuku bulurdu."⁷

Bu vahyin ilk adımı idi. Bu adım daha istidadı ve vahyin meşakkatlerine karşı katlanmayı iktiza eden daha sonraki adımlara yol açmıştır. Burada tefekkür ve teemmül devri başlar.

Tam ve halis bir tefekkür ancak, hangi neviden olursa olsun şahsi harici şeylere bağlıyan bağların yok olması ve müfekkirin manevi şeyleri düşünmesi için maddi şeylerden yüz çevirmesiyle vücud bulur. Resullullahın hali bu merhalede böyle idi. İnziva ona sevdirilmişti, yiyecek temin etmek için evine uğramadan Hira mağarasında müteaddit geceler inzivaya çekilerek ibadet ederdi. Hira mağarasında vahiy ona gelinceye kadar arasına Hatice'ye gider azık alırdı⁸. Müslüman ulemasının ekseriyetine göre peygamberin bisetan önce Hira mağarasındaki ibadeti geçmiş bir şeriata tabi değildi, bu sebepten bazıları onun ibadetinin tefekkür ve teemmülden ibaret olduğunu söylüyorlardı⁹.

⁴ 73. Müzzemmil, 5.

⁵ Buhârî, *Sahih*, 9/30; İmam Ahmed, *Münsed*, I, 135.

⁶ İmam Ahmed, *Münsed*, I, 219.

⁷ Aynî, *Feth el-Bârî*, I, 22, 23.

⁸ Aynî, *Feth el-Bârî*, I, 21-22.

⁹ *Şerhü'l-Mevâhib*, I, 245.

İşte Hira mağarasındaki inzivada tefekkür ve teemmül ile ve uykusunda gördüğü rüyalarla yetiştirilmiş olan zâtı peygamberi (S.A.) Cenab-ı Haktan vahyi alabilecek ulvi bir mertebeye yükselmişti.

Bu hal, bütün duyularıyla bir dereceye kadar bu maddi alemden ayrılmasını ve kalbile vahyin membama yönelmesini iktiza ettiriyordu.

Hişanım oğlu Haris Resullullah'a: "Ey Allahın Elçisi, sana vahy nasıl geliyor," diye sormuştu. Resullullah da: "Bazen çingiraksesi gibi gelir, bana en ağır olanı budur. Benden buramış olurdum."¹⁰ diye buyurmuştu.

Anlaşılan bu muttasıl sesler, peygamberin bütün hislerini doldururdu, kalbine nüfuz ederek dolan ve hiçbirşey kaçırmadan¹¹ kavradığı vahiyden¹² başkasının girmesine yer kalmazdı.

Peygambere en ağır olan bu hal onun Allahtan vahyi aldığı hallerin ekserisini teşkil ederdi. Alemlle alakasını keser (gaybubet) halinde bulunurdu. Bu hal bayılmaya benzer, fakat bayılma değildi; belki vahyi anlamak ve onu kalbile anlamak için Allah'a yönelmekti istığırak – kendinden geçiş hali – idi. Bu istığırak ve bütün varlığıyla yönelme, bildiğimiz sesler, harfler, herkesin anladığı mana delalet eden kelimeler olmıyan, işitme ve diğer duyulardan hiçbirinin anlayıp kavrayamayacağı vahyin icabettirdiği bir zaruret idi.

Bundan dolayı, bu duyuların kabiliyeti olmıyan bu sahadaki vazifeyi, göz kırpmaktan daha kısa bir zaman da harf, ses ve zamandan münezze olarak manaları anlıyabilen lakbe bırakması gerekirdi; vahyin lugat manası da gizli, sür'atli ve remizli söz¹³ demektir.

Belki de vahyi alırken karşılaştığı zorluk, Kur'an'ın bir anda değil seneler boyunca kısım kısım indirilmesinin sebeplerinden biridir.

Vahiy inerken peygambere arız olan gaygubet, bir takım kimselelerin peygamberin sar'alı olduğunu iddia etmelerine sebep olmuştur.

Doktorlar bu iddiayı iki hakikate dayanarak yalanlamaktadırlar:

¹⁰ Buhârî, *Sahîh*, I, 19-20; *Feth el-Bârî Haşiyesi*.

¹¹ Aynî, *Feth el-Bârî*, I, 19; *Şerhü'l-Mevâhib*, I, 166.

¹² Aynî, *Feth el-Bârî*, I, 18.

¹³ *Tacü'l-Arûs*, XV, 385.

1. Peygamber (S.A.) ölümünden bir hafta öncesine kadar tam sıhhat te idi, böyle sıhhatli bir kimse sar'aya müptela olamazdı.
2. Peygamber (CS.A.) vahyi aldığı bir istiğrakın bitiminde Kur'an'dan kendine vahy¹⁴ olunan ayetleri teker teker yazardı. Sar'alı olanlar; peygamberin parlak ve aydın fikirleri gibi açık ve parlak fikirleri almış olarak ayılamazlar.

Vahyin hallerinden biri de, meleğin bir insan şekline girerek Allahın peygambere tebliğ etmek istediği şeyi ulaştırması Hazreti Peygamberin bu tebliği hıfzetmiş bulunmasıdır. Bu hal hazreti peygamberin "zaman zaman melek bir insan şeklinde bana görünür, benimle konuşur ve onun söylediklerini hıfz ederim."¹⁵ diye buyurması ile sabittir.

¹⁴ *Şerhü'l-Mevâhib*, I, 267.

¹⁵ Aynî, *Feth el-Bârî*, I, 17-20.